

Ljustryck af R. Ovesén.

Carl Th. Sandvick.

OSKAR THEODOR SANDAHL.

Med porträtt.

Den Entomologiska Föreningen i Stockholm har under innevarande år drabbats af stora och smärtsamma förluster, i det ej mindre än tre af dess stiftande ledamöter skattat åt förgängelsen. Det senaste och kännbaraste sorgebudet gällde den man, hvars namn vi ofvan tecknat, och som ända sedan Föreningens stiftelse varit hennes ordförande, ledare och beskyddare. Dödsposten kom hastigt, men dock icke alldeles oväntadt för hans anhöriga och närmaste vänner, ty bekymmer och ofta återkommande kroppsliga lidanden bröto till sist den liflige och outtröttlige läkarens och naturvännens krafter. Redan förliden vinter inställde sig ett allvarsammare förebud, då under en svårare form af influensa hans förut så förträffliga minne plötsligt började svika, tillika med att krafterna hastigt aftogo. Tack vare hans ovanligt spänstiga natur gaf dock sjukdomen med sig så småningom, och man började hoppas på förbättring. Denna fortgick äfven så långt, att han till och med förmådde deltaga i den angenäma utflykt till Örbyhus, som sällskapet Fauna, hvars hedersledamot han var, på ägarens inbjudning företog under pingstdagarna. Han var dock ej mer densamme som förr, d. v. s. den lifgivande själen vid dylika tillfällen, utan syntes trött och fåordig. Man trodde dock att lugn och hvila ännu en gång skulle kunna återställa de mycket nedsatta själs- och kroppskrafterna, och därför afreste han i sällskap med sin fru till Ronneby hälsobrunn, hvars luft och vatten redan en gång förut utöfvat ett särdeles välgörande inflytande på hans hälsa; men strax efter ditkomsten började det onda åter framträda, hvarför läkarne på platsen ansågo det klo-

kast, att han återvände till Stockholm. Så skedde äfven, men han fick knappast mer än återse sitt kära landtställe, Stäket, i dess härligaste sommarskrud, innan döden kallade honom. Han afled där lugnt och stilla den 22 juni kl. 12,15 f. m., omgifven af sina kära anhöriga.

OSKAR THEODOR SANDAHL föddes den 9 november 1829 på egendomen Hanaskede i Vings församling af Skaraborgs län. Föräldrarna voro hofrättskommisarien JONAS GABRIEL SANDAHL och hans maka ANNA ELISABETH, f. UNDEN. Efter att hafva genomgått Skara trivialskola och gymnasium, blef han student i Upsala 1847 och med. fil. kandidat 1849. Därefter fortsattes studierna vid Karolinska institutet till 1854, då han avslutade dem med kirurgie magisterexamen. Hans medicine doktorspromotion ägde rum i Lund 1863, sedan han 1862 försvarat en afhandling »om verkningarne af förtätad luft på den menliga organismen.» 1849—50 var han underläkare vid garnisonssjukhuset, 1851—53 t. f. bataljonsläkare vid Skaraborgs regemente samt från 1852 t. f. adjunkt i medicinsk naturalhistoria och materia medica vid Karolinska institutet. Han blef 1863 ordinarie innehafvare af adjunkten i sistnämnda ämnen och 1865 e. o. professor. Samtidigt blef han lärare vid Farmaceutiska institutet och har varit detta läroverks inspektör allt sedan 1873. Till läkare och lärare i fysiologi och hälsolära vid Högre lärarinneseminarium och Statens normalskola för flickor antogs SANDAHL 1865. Han var koleraläkare å Kungsholmen 1853 och sedermera fattigläkare därstädes samt biträdande läkare vid Gymnastisk-orthopediska institutet 1853—56 och 1854—56 lärare vid Svenska trädgårdsföreningens elevskola. Vintrarna 1856—57 samt 1857—58 vistades han och hans unga fru i Egypten och gjorde då en färd i Nubien, ända till 2:a katarakten samt hade därunder goda tillfällen att idka studier uti sina käraste ämnen, botanik och naturalhistoria. Af naturalier och droger hemförde han från dessa resor rika samlingar, som kommo våra vetenskapliga institutioner till del¹. Äfven Algeriet och en del europeiska länder, såsom Tyskland, Österrike, Italien, Frankrike, Belgien, England m. fl. besöktes, särskildt för att inhämta kännedom

¹ Bland då insamlade, för vetenskapen nya insektarter bär en, *Captosoma Sandahli* REUT., hans namn.

om farmaciens och apoteksväsendets ställning i de olika landen. För farmakologiska studier, balneologiska iakttagelser och andra vetenskapliga ändamål, äfvensom för stärkandet af den stundom vacklande hälsan företogos sedermera flera utländska resor.

En mediko-pneumatisk anstalt («klockan») anlade SANDAHL i Stockholm 1860, hvilken måste nedläggas 1875, sedan den åsamkat honom stor pekuniär förlust.

Ett stort antal afhandlingar och kortare uppsatser af botaniskt, zoologiskt och medicinskt innehåll samt reseskildringar, recensioner m. m. äro af SANDAHL författade och tryckta i Nordisk familjebok, tidskrifter, allmänna tidningar m. fl.

Den 14 december 1879 stiftade SANDAHL, i förening med fem andra, för saken varmt intresserade personer, »Den Entomologiska Föreningen i Stockholm». Denna handling, kanske för framtiden en af de mest betydande af hans lifsgärningar, försiggick helt anspråkslöst hemma hos honom, hvarest äfven sedermera under en tid Föreningens sammankomster ägde rum. Alla, som intresserade sig för denna Förenings ändamål, voro då välkomna och fingo åtnjuta det älskvärda värdfolkets gästfrihet och välvilja.

Föreningens verksamhet hade dock blifvit af helt ringa betydelse, om hon kommit att sakna det föreningsband, som endast genom utgifvandet af en egen tidskrift kan erhållas. En af hennes angelägnaste och första åtgöranden blef därför, att gå i författning om upprättandet af en sådan. Detta hade ej kunnat realiseras så snart, om ej SANDAHL ställt sig i spetsen därför och så att säga klädt risken. I anseende till ledamöternas ringa antal, bristen på donationer och andra tillgångar, samt de dryga kostnader en dylik publikation alltid medför, blef Föreningens ställning i ekonomiskt afseende redan under dess första arbetsår både brydsam och bekymmerfull. SANDAHLs stora förmåga att intressera äfven utomstående personer för en sak, som låg honom varmt om hjärtat, samt hans egen kända offervillighet räddade dock Föreningen från en ögonskenlig undergång, och det dröjde ej länge, innan hon i följd af gåfvor och andra inkomster såg sig i stånd, att icke allenast fåkvidera sina skulder och löpande utgifter, utan äfven af donerade medel bilda stående fonder för betryggandet af sin framtid. Så tilkommo REGNELLS och WAHLBERGS samt sedermera »ständiga ledamöters» och OSKAR SANDAHLs

fonder, hvilka båda sistnämnda genom ledamotsafgifter och gåfvor etc. under årens lopp ansenligt tillväxt.

Den vackra, af professor ISÆUS komponerade titelvignetten å Föreningeos medlemskort, äfvensom de sistnämnda i en större upplaga, äro äfven en bland de många värdefulla gåfvorna från den bortgångne ordföranden.

För Föreningens entomologiska samlingar hyste SANDAHL stort intresse. Så t. ex. inköpte han för en ej obetydlig penningssumma och förärade till Föreningen den rikhaltiga samling af *Coleoptera* och *Lepidoptera*, som under en lång följd af år sammanbragts, förnämligast i Blekinge, af framlidne revisor J. W. ANKARCRONA, och hans egna rätt betydliga insektsamlingar med tillhörande tre större skåp erhöill Föreningen efter hans död.

Föreningens bibliotek vann en mycket värdefull tillökning genom de entomologiska arbeten, det af honom erhöill dels under lifstiden, dels efter frånfallet, genom sterbhusets frikostighet.

Några entomologiska skrifter af större omfång efterlämnade han icke. Lefvande intresse och den bästa vilja för utöfvandet af ett sådant författarskap ägde han nog i rikt mått, men tid saknades alltid därtill i följd af hans mångfaldiga andra göromål såsom lärare, praktiserande läkare m. m.

En stor myckenhet smärre uppsatser af entomologiskt innehåll från hans hand återfinnes likväl i Nordisk Familjebok m. fl. samt uti Entomologisk Tidskrift, årg. 1—15. De röra förnämligast redogörelser för Ent. Föreningens sammankomster, nekrologer öfver bortgångna ledamöter m. m.

Att många sällskap och föreningar i hufvudstaden voro angelägna att få räkna en sådan personlighet som SANDAHL såsom medlem, faller sig helt naturligt. Också tillhörde han troligen alla sådana, som ägna sig åt naturvetenskapen eller därmed besläktade ämnen. I följd af sin försvagade hälsa måste han dock under den sista tiden af sin lefnad afstå från beivrandet af de flesta sammankomster. Under många år var han ordförande i Stockholms naturvetenskapliga förening samt i Svenska trädgårdsföreningen sedan 1882. Den sistnämndas styrelse tillhörde han i 35 år. Han var ordförande i Svenska läkaresällskapet under året 1869—70 samt v. ordförande i »Stockholms svampvänner» allt ifrån detta sällskaps stiftelse.

Det sällskap, han ägnade sin största omsorg under senare delen af sin lifstid, var och förblef dock »Den entomologiska Föreningen i Stockholm». Det hjärtegodta, vänskapsfulla och broderliga sätt mot alla, hvilket han ägde i högre grad än de flesta, utöfvade alltid ett stort och välgörande inflytande på sammanhållningen inom denna Förening, äfvensom på trefnaden vid sammankomsterna. I detta afseende torde han förblifva oöfverträffad såsom ordförande. Hvar och en, som innan sjukdomen nedstämt SANDAHLS af naturen lifliga och glädtiga sinnelag bevistade ett sammanträde, där han ledde det hela, måste med verklig saknad erinra sig den gemytlighet, glädje och hemtrefnad, som då erbjöds hvar och en, antingen hans samhällsställning var hög eller låg.

SANDAHL var poetiskt anlagd samt på samma gång en af de varmaste beundrare af naturen och dess mångfald af skapade varelser. Den oskrymtade glädje, ja förtjusning, som stod afmålad i hans blida anletsdrag vid betraktandet af ett sällsynt eller för hans vetande nytt naturföremål, vittnade tillräckligt om detta hängifna och enkla barnasinne, som karakteriserade flera af våra äldre, men numera, tyvärr, synes blifva allt sällsyntare bland yngre naturforskare. Växter och insekter intresserade honom mest, men andra naturalster voro för honom ej heller likgiltiga. Allt hvad han förmådde gjorde han för att uppmuntra den, som sysslade med studium eller insamling af naturföremål och som med honom kom i beröring. Ända in i de sista lefnadsåren brukade han vid sina små utflykter bära en därtill särskildt konstruerad fjärilhåf under rocken för att genast hafva den i beredskap, om en fjärl eller annan insekt kom inom synhåll. Sina rikaste fjärlskördar inhöstade han om sommar- och höstaftnarna på sitt kära Stäket, ofta assisterad af sin förträffliga fru, då massor af skymnings- och nattfjärilar fångades på kaprifoliumblommor och uthängda knippor af äppelskifvor. När opasslighet förbjöd honom att vandra omkring bland de talrika arter af buskar och örter, han där planterat, uppsatte han en mindre krets af käppar, på hvilka äppelbitar upphängdes, och sedan han själf, försedd med håf och fångstburkar, tagit plats i midten af denna trollring, tvungos fjärlarna att komma till honom. Ett och annat märkligt fynd lyckades han ibland göra, och

detta gladdde honom obeskrifligt samt uppmuntrade till fortsatta bemödanden.

SANDAHLS beläsenhet och kunskaper voro ovanligt mångsidiga, och hans arbetsförmåga gränsade till det otroliga, till och med då sjukdom och krämpor ansatte honom. Upptagen som han var, oftast från tidigt om morgonen till sena kvällen af föreläsningar, tentamina, sammanträden samt en stor praktik såsom läkare, kunde han ändock hinna med att författa otaliga uppsatser i mångahanda ämnen samt att på det hjärtligaste och mest förekommande sätt emottaga alla dem, som uppsökte honom i hans trefliga hem; men så fingo också nätterna släppa till många af sina timmar, och ofta fann den nya dagen honom ännu i fullt arbete vid skrifbordet.

Ingen, som begärde hans alltid välmenta råd, gjorde detta förgäfvets, och bland alla de tusentals patienter, som hos honom sökte hjälp, gick ingen miste om åtminstone tröst, då ej annat kunde gifvas; ty hans ovanligt varma hjärta och uppriktiga deltagande för den lidande räckte till för alla. Mycket vore ännu att tillägga om denne, i många afseenden märklige mans och människoväns lifsgärning, men vår uppgift har hufvudsakligen varit, att omnämna hvad han gjort för entomologien i Sverige samt för »Den entomologiska Föreningen i Stockholm». Hvar och en, som haft den förmånen att komma i närmare beröring med honom, skall säkerligen själf kunna ifylla mycket, som här måst förbigås. Vi vilja blott tillägga, att hans minne skall länge fortlefva älskadt och vördadt, och att saknaden aldrig torde upphöra hos anhöriga, många lärjungar och talrika vänner, samt slutligen hos alla dem, som af honom sökt hjälp eller lindring under sorger, lidanden och nöd.

SANDAHL var ledamot af flera utländska akademier och lärda samfund, bland andra i Wien, Madrid, Valencia och Malta. Af ordensutmärkelser hade honom tilldelats riddaregraden af Nordstjärnan, 1874, samt kommandörsvärdigheten af spanska Isabella Catalica-orden den $\frac{3}{10}$ 1871.

Han sörjes närmast af sitt under alla lifvets skiften aldrig sviktande stöd, den afhållna makan, JENNY MAGDALENA FREDRIKA, född HUSS, samt af döttrarna, ANNA, gift med nuvarande krigsministern, generallöjtnanten, friherre A. E. RAPPE, och

HEDVIG MARIA, gift med f. d. musikhandlaren G. A. BEER samt en talrik skara af barnbarn.

Utgifna entomologiska skrifter.

1. En entomologisk utflygt till »Östra Stäket» å Vermdön. — Ent. Tidskr. I. sid. 42—50, 51—52. 1880.
2. Quelques observations sur le d'veloppement de l'*Hyponomeuta Evonymella* Sc. (*H. Cagnagellus* Hb.). — I. c. I, sid. 158—159. 1880.
3. Den entomologiska Föreningen i Stockholm under dess första arbetsår 1880. — I. c. 2. sid. 1—8, 54—58. 1881.
4. Smärre meddelanden. — I. c. 2. sid. 209—215, 219—220. 1881.
5. Den entomologiska Föreningen i Stockholm under dess andra arbetsår 1881. — I. c. 3. sid. 1—6, 94—99. 1882.
6. Entomologiska Föreningens i Stockholm förhandlingar vid sammankomsterna den 4 mars, 29 april, 30 sept. och 14 dec. 1882. — I. c. 3. sid. 7—8, 123—126, 195—203, 209—216. 1882.
7. Nekrolog. NIKLAS WESTRING. — I. c. 3. sid. 9—12, 99. 1882.
8. Meddelande om *Zerene hyale*. — I. c. 3. sid. 12. 1882.
9. Entomologiska Föreningens sammankomster d. 24 februari, 28 april och 3 oktober 1883. — I. c. 4. sid. 1—3, 49—57, 59—61, 114—116, 123—124, 222—223. 1883.
10. Nekrolog öfver F. W. MÄKLIN. — I. c. 4. sid. 6—8, 51—52. 1883.
11. Entomologien använd i rättsmedicinens tjenst. — I. c. 4. sid. 39—44. 1883.
12. Smärre entomologiska meddelanden. — I. c. 4. sid. 45—48, 57—58. 1883.
13. Nekrolog öfver NILS EDVARD FORSELL. — I. c. 4. sid. 97—100, 120—122. 1883.
14. Några iakttagelser rörande utvecklingen af malfjärilen *Hyponomeuta Evonymella* Sc. (*H. cagnagellus* Hb.). — Förhandl. vid 12:te Skand. Naturforskaremötet i Sthlm 1880. Sthlm 1883. 8:o, sid. 527—528.
15. Den entomologiska Föreningens sammankomster den 14 dec. 1883, den 29 febr., den 10 maj, den 1 okt. och den 14 dec. 1884. — Ent. Tidskr. 5. sid. 52—54, 69—70, 89—91, 93, 95—99, 189—190, 201—204, 205—206, 226—227, 229—231. 1884.
16. Nekrolog öfver OLOF IMMANUEL FÄHRÆUS. — I. c. 5. sid. 111—114, 209—210. 1884.
17. *Zeuzera pyrina* L. (*Z. Aesculi* L.). — I. c. 5. sid. 162, 225. 1884.
18. Nekrolog öfver ANDERS FREDRIK REGNELL. — I. c. 5. sid. 191—192, 228. 1884.
19. Entomologiska Föreningen i Stockholm under 1885, dess sjätte arbetsår. — I. c. 7. sid. 1—11. 1886.
20. Entomologiska Föreningens sammankomst den 27 febr., den 26 april, den 25 sept. och den 14 dec. 1886. — I. c. 7. sid. 13—16, 145—150. 1886.

21. »O. M. REUTER, De lägre djurens själslif». Anmälan. — I. c. 7. sid. 147. 1886.
22. Entomologiska Föreningens sammankomst den 26 febr., den 30 april, den 24 sept. och den 14 december 1887. — I. c. 8. sid. 1—4, 57—62, 133—136, 166—168, 171—173, 175—178, 202—204. 1887.
23. Bo af *Lasius fuliginosus*. — I. c. 8. sid. 2—3, 135. 1887.
24. En »sorgmantel» (*Vanessa Antiopa* L.) öfvervintrande i en hvitmosstorfva. — I. c. 8. sid. 4, 136. 1887.
25. »Skandinaviska fjärilar», samlade af J. RUDOLPH. — I. c. 8. sid. 177—178, 204. 1887.
26. Några ord om den svartkantade ollonborren eller kastanjebaggen (*Melolontha Hippocastani* FAB.). — I. c. 8. sid. 187—190, 204—205. fig. 1887.
27. Om insekters förekomst inom den menckliga organismen. En zoologisk-medicinsk studie. — Hygiea. Årg. 1887, sid. 532—556, 593—614, samt Årg. 1888, sid. 81—108. — Separ. Sthlm 1887, 76 sid. — Refer. Centrallbl. f. Bakter. u. Parasitenk. 5. p. 13—16 (1889) och i Ent. Nachr. 15, p. 60—61. 1889.
28. Entomologiska Föreningens sammankomst den 2 mars, den 28 april och den 29 sept. 1888. — Ent. Tidskr. 9. sid. 1—9, 51—54, 123—126. 1888.
29. Litteraturanmälan. Entomologisk latinsk-svensk ordbok af CLAES GRILL. — I. c. 9. sid. 49—50. 1888.
30. Entomologiska Föreningens i Stockholm sammankomst den 14 dec. 1888, den 23 febr., den 27 april, den 28 sept. och den 14 dec. 1889. — I. c. 10. sid. 1—5, 81—87, 155—160, 179—180. 1889.
31. Nekrolog öfver H. J. EKEBERG. — I. c. 10. sid. 161—164. 1889.
32. Små drag ur insekternas lif. — I. c. 10. sid. 175—176. 1889.
33. *Argynnis Freja*, THUNB. — I. c. 11. sid. 88. 1890.
34. Entomologiska Föreningens i Stockholm sammanträde den 8 mars, den 26 april och den 27 sept. 1890. — I. c. 11. sid. 97—104, 140—141, 207—210. 1890.
35. »Die Raupen der Schmetterlinge Europas von Dr ERNST HOFMANN.» — I. c. 11. sid. 142—144. 1890.
36. J. L. STENBERG †. — I. c. 12. sid. 16. 1891.
37. Entomologiska Föreningens i Stockholm sammankomst den 14 dec. 1890, den 28 febr., den 25 april och den 10 oktob. 1891. — I. c. 12. sid. 23—27, 93—95, 107—110, 229—231. 1891.
38. F. W. MEVES †. — I. c. 12. sid. 81—86. 1891.
39. Litteratur. Danmarks större Sommerfugle af V. STRÖM. — I. c. 12. sid. 231. 1891.
40. Hemipteren *Picromerus bidens* L. såsom larvdödare. — I. c. 12. sid. 232. 1891; 13. sid. 71—73. 1892.
41. P. A. EDGREN †. — I. c. 12. sid. 233—236. 1891.
42. *Sitodrepa panicea* L. och *Gracilia minuta* FABR. uppträdande såsom skadedjur å apotek. — I. c. 13. sid. 52—54. 1892 och i Uppsats. i prakt. Ent. 2. sid. 52—54. 1892.

43. Entomologiska Föreningens i Stockholm sammankomster den 14 dec. 1891, den 27 febr., den 30 april och den 8 oktob. 1892. — l. c. 13. sid. 74—77, 121—125, 205—208, 287—299. 1892.
44. JOHN OBADIAH WESTWOOD †. — l. c. 14. sid. 79—80. 1893.
45. Entomologiska Föreningens i Stockholm sammankomst den 14 dec. 1892, den 11 mars, den 29 april och den 30 sept. 1893. — l. c. 14. sid. 127—130, 187—196, 293—296. 1893.
46. Den entomologiska Föreningens i Stockholm årssammankomst den 14 december 1893 å Hôtel Phoenix. — l. c. 15. sid. 119—120. 1894.
47. JACOB SPÅNGBERG †. — l. c. 15. sid. 165—168. 1894.
48. KNUT FREDRIK THEDENIUS †. — l. c. 15. sid. 191—199. 1894.
49. Entomologiska Föreningens i Stockholm sammankomst den 28 april 1894. — l. c. 15. sid. 271.

Sven Lampa.

DEN ENTOMOLOGISKA FÖRENINGENS I STOCKHOLM SAMMANKOMST

DEN 29 SEPTEMBER 1894 Å HOTEL PHENIX.

Såsom den äldsta ledamoten i styrelsen intog statsentomologen SVEN LAMPA den genom professor OSKAR SANDAHL'S frånfalle lediga ordförandeplatsen.

Sedan ordföranden hälsat några för första gången närvarande ledamöter välkomna, lämnade han en varmhjärtad och af personlig tillgifvenhet dikterad skildring af Föreningens sedan den förra sammankomsten afidne, vördade och allmänt afhållne ordförande, professor OSKAR THEODOR SANDAHL, hans lif och verksamhet i Föreningens tjänst.

Professor SANDAHL, född på Hanaskede i Vestergötland den 9 nov. 1829, var ända sedan unga år en entusiastisk vän af entomologien, och den 14 december 1879 stiftade han jämte fem andra entomologer »Den entomologiska Föreningen i Stockholm». Redan från början utsågs han till Föreningens ordförande, hvilken plats han bekläde till sin död den 22 sistlidne juni, hvarjämte han hela tiden ända till början af sin sista sjukdom var dess nitiske och personliga uppoffringar aldrig skyende skattmästare. Föreningen hade nämligen i början af sin tillvaro att kämpa mot svårigheter af många slag, hvaribland de ekono-